

2.1 בבלי סוכה ב,ב

משנה סוכה (היינו סכך הסוכה) שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה (כמבואר בגמרא שסוכה כשרה רק כשהיא דירת עראי, וכדי שמבנה שלמעלה מעשרים אמה יוכל לעמוד עליו להיות מבנה קבע, ונקטו הפוסקים טעם דירת עראי).
ורבי יהודה מכשיר.

ושאינה **גבוהה** עשרה טפחים ושאין לה שלוש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה.
רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פ"ד ה"א גבוהה שיעור הסוכה גבוהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה, ורחבה אין פחות [א] משבעה טפחים על שבעה טפחים, ויש לו להוסיף ברחבה אפילו כמה מילין, היתה פחותה מעשרה או משבעה על שבעה או גבוהה מעשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה.
[א] **הגהות מיימוניות הלכות שופר וסוכה ולולב פ"ד ה"א** אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב הלכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו והיינו שבעה טפחים כדמוכח בגמרא וזהו כב"ש לגבי ב"ה דלא בעו שולחנו ודלא כר' דבעי ארבע אמות על ארבע אמות, ע"כ:

• טט - מדין הגמרא עולה שכל הפסולים הללו הם הלכה למשה מסיני.
גמרא .. **סוכה דאורייתא**. (מתרצת הגמרא שדוקא לגבי סוכה שהפסול בסכך למעלה מעשרים אמה הוא מדאורייתא, ונאמר בסיני לפני ששנו החכמים את המשנה) **תני פסולה** (שלא עשה כתורה והלכה, מה שאין כן לגבי) **מבוי** (שהאיסור לטלטל בו הוא מ) **דרבנן** (לכן) **תני תקנתא** (שנה כי אפשר לתקנו לטלטל בו גם מדרבנן).

(אחר שאמרה הגמרא שפסול סוכה למעלה מעשרים אמה הוא מדאורייתא שואלת הגמרא) **מנא הני מילי** (היכן מקור דין זה בתורה).

(וי' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם

כי בספות הושבתי את-בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים
אני יהוה אלהיכם:

אמר רבה דאמר קרא **(וי' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** - זרקא מונח סגול, על תוכן של ידיעה מרמזים לענין תוספת ידיעה, על סיכוך ומחיצות של קדושת מחנה ישראל (ראה קשר אפשרי ל-**בבלי ערכין לב,ב** על **נחמיה ח,ז**)

כי בספות - מונח רביע - מלמד על לפחות ארבע ענינים, וכאן מרמז לשבעה ענני כבוד, ארבעה מארבע רוחות, אחד למטה מתחת רגליהם שלא ילכו יחף (תורה שלמה בהעלותך) אחד מעל ראשיהם, אחד מלפניהם מיישר דרכם.

הושבתי - פשטא

את-בני ישראל - מונח זקף-קטן

פשוט ש-עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא (מעל עשרים אמה העין לא שולטת - לא מבחינה בסכך ישירות אלא ע"י נשיאת עיניו למעלה).

הגמרא בדיון הבא **בבלי סוכה ב,ב**, אומרת: כולו (רבי זירא ורבא) כרבה לא אמרי (לא סברו, טעם הפסול מעל עשרים אמה, כרבה שלמד זאת מהקרא **(וי' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** שצריך היושב בסוכה לידע שיושב בצל סוכה, כי הם סברו שאין כוונת הפסוק לידיעה הנצרכת ליושב בסוכה, אלא כוונת הקרא) הוא (ב)ידיעה לדורות היא (ופירש) **רש"י** לאו בידיעה דשיבת סוכה קא אמר, אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות ענני כבוד הנעשה לאבות.

טט - אפשר כי הקרא של רבה **(וי' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** ע"פ טעמי מרמז לאחד את הדרשות (א) סכך מעל עשרים אמה פסול ו-(ב) שאין יושבים בצד סכך מעל עשרים אמה. הקרא עוסק בסיבה לסוכה והסיבה מכילה את ההלכה לפסול סוכה מעל עשרים אמה. בסכך מעל עשרים אמה חסרה שלית העין הישירה ולוקה הידיעה על מגורים בסוכה ובצילה. ולפי ההסבר ע"פ בבלי ערכין לב,ב חסר בידיעה של קדושת ענני הכבוד אף שלא נראים ומכך קדושת מחנה ישראל.

למען ידעו דרתיכם - זרקא מונח סגול, מצד אחד זרקא סגול בתפקיד הוספה בידיעה לדורות על נסי המדבר בצל ענני כבוד (דעת רב זירא ורבא), מצד אחר זרקא סגול בתפקיד גריעה שאם הסכך מעל עשרים אמה זה מחסיר בידיעה של ישיבה בצל סכך (דעת רבה)

רבה - הפסוק מלמד על צל (של סוכה)

רב זירא ורבא - הפסוק מלמד על צל ע"י שבעה ענני הכבוד, ואפשר שהענן העליון היה בגובה עשרים אמה.

כאשר מעל עשרים אמה ויש לקשר זאת לדעת רב הונא (סוכה ב,ב). אם ההנמקה היא **תשבו משום תדורו** או דירה הקטנה היא ארבע אמות. מאז חורבן הבית אין לקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה, ויש הסבר ארבע אמות - ארבע יסודות - דפוסים של הלכה. אם ענן כבוד עליון בגובה 20 אמה זאת דירה בגובה 20 אמה,

כדי שבדירה של 20 אמה גובה ו-4 על 4 אמה יהיה צל סוכה של 7 טפחים, הסוכה צריכה להיות קצת יותר מארבע אמות.

בבית המקדש בירושלים רק ביום תקופת תמוז יוטל צל סכך של שבעה טפחים בגובה עשרים אמה בתוך ארבע אמות וכחצי טפח. צל סכך 7 טפחים בגובה 19.5 אמה יוטל בתוך ארבע אמות בדיוק.

רק ביום תקופת תמוז **אור השמש** מכסה את רוב כדור הארץ המאוכלס, מהחוג האנטרקטי בקו רוחב כ-66.5 מעלות דרום עד הקוטב הצפוני. זהו רמז ל-70 אומות העולם שישאל מקריבים קרבנות פרי מוסף לזכותם בשבעה ימי הסוכות. אם אומות העולם יקיימו שבעת מצוות בני נח הם תומכים בישראל ונידונים לזכות ביום הדין בכל שנה וביום הדין הגדול והנורא באחרית הימים.

אבל אם הם לא מקיימים שבעת מצוות בני נח והם שונאים את ישראל אזי ביום הדין הגדול והנורא יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה והיא תאיר על כל העולם המאוכלס ביום אחד כמו בכל שנה ביום תקופת תמוז וכמו במדבר שישאל שכלא דמהינותא - ענני הכבוד, ומי מהם שחטא ענן הכבוד פנה מעליו והאירה עליו השמש המדברית היוקדת להצביע עליו להאיר על חטאו ואף לענשו בחום, כך אומות העולם השמש היוקדת תאיר על כולם ביום אחד והם נידונים לפי מעשיהם ביום הדין הגדול והנורא באחרית הימים, ואפשר שבכל

שנה זה קורה ביום תקופת תמוז וביום תקופת טבת ששניהם קשורים לתעניות צבור, י' טבת יום הטלת המצור על ירושלים ע"י נבוכדנאצר, יום יז תמוז החל משבירת לוחות ראשונים ועד פריצת חומות ירושלים ע"י נבוכדנאצר.

נעיין בבלי עירובין:

(א) **בבלי עירובין ג,א** דאמר רבה כתיב **(וי אמר כגמג) למען ידעו דרתיכם** - זרקא מונח סגול **כי בספות הושבתו** - מונח רביע פשטא

עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא.

אלמא: גבי סוכה נמי **בהיכרא פליגי וכו'** (מכאן שגם בסוכה (כמו בקורת מבוי) חולקים לגבי היכר) **בבלי עירובין ב,א**

שמות תרומה כז,טו: וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִיית חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
שמות תרומה כז,יח: אַרְבֵּי הַחֲצֵר מֵאָה כְּאַמָּה וְרִחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
שמות ויקהל לח,יד: קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל-הַכֶּתֵף עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
שמות ויקהל לח,טו: וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִיית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

ואיבעית אימא כי כתיב **שמות תרומה כז,יד** וחמש עשרה אמה קלעים לכתף (ג"א **שמות ויקהל לח,יד**) **קלעים חמש-עשרה אמה אל-הכתף** בגובהה הוא דכתיב. גובהה? והא כתיב **(שמות תרומה כז,יח) וקמה חמש אמות**. ההוא משפת מזבח ולמעלה (גרסת רש"י ההוא משפת קלעים ולמטה). לר' יהודה גובה מזבח כפשט הכתוב שלוש אמות, לר' יוסי עשר אמות, כשם שמזבח הזהב גובהו שתי אמות כפול מאורכו ורוחבו שהיו כל אחד אמה אחת, כך המזבח החיצון גובהו עשר אמות, כפול מאורכו ורוחבו שבפשט היו חמש אמות כל אחד. לכן גובה הקלעים לפחות חמש אמות מעל עשר אמות גובה המזבח. הדרשה שהגובה נלמד מהאורך דומה לדרשה המלמדת שרוחב כל קלע היה חמש אמות הנלמד מהפשט של הכתוב **וקמה חמש אמות**.

רש"י משפת קלעים ולמטה. למטה מאותן חמש עשרה שנעדרפו מזה ומזה לפתח, היו עוד חמש גובה שוה לשאר הקלעים, ועליהן נתוספו חמש עשרה בגובה משני עברי הפתח דהו להו עשרים **לישנא אתרינא**: בגובהה הוא דכתיב - דגובה כל קלעי החצר סביב חמש עשרה אמה וגו'... ושתייהן שמעתי, וזה עיקר **(ט) - רש"י** אומר שההסבר השני הוא העיקר, היינו הקלעים במזרח עשרים אמה, בשאר הצדדים חמש עשרה אמה).

טט -

טעמי הקרא **למען ידעו דרתיכם** - זרקא מונח סגול על תוכן של ידיעה מרמזים לענין תוספת ידיעה (ואח"כ נראה גם גריעה אפשרית בגודל הדופן השלישית). צירוף זה דומה לפסוקי תורה ונביאים אחרים בהן מופיעה תבנית טעמים זאת בקשר לרש ידע. לענ"ד תוספת ידיעה זאת היא שכל עניני ה- **משנה סוכה פ"א מ"א** הם הלכה למשה מסיני כפי שמבררת זאת הגמרא. כמו כן יש בטעם הסגול רמז לענין שמחויץ לקצוב, חויץ לשכל, חויץ לטבע. אכן ענני הכבוד הם חויץ לדרך הטבע.

הבירור הראשון הוא גובה סוכה (סכך) כשרה. על בסיס הגמרא בעירובין לגבי קלעי החצר אפשר שתחתית ענן הכבוד העליון היה בגובה קצת פחות מעשרים אמה ונגע בראשי עמודי הקלעים המזרחיים. יש לכך קצת דמיון למדרש ב-**בבלי סוכה ה,א** ואמר רבי תנחום מלמד שפירש שדי מזיו שכניתו ועננו עליו למטה מעשרה (טפחים מהשמים) ... ואישתרבוני אישתרוב ליה כסא (נמשך הכסא) עד (למטה מ)עשרה (טפחים מהשמים) ונקט ביה ומשה רבנו אחז בו במצוות ה' נגד הפרעת המלאכים. ענן הכבוד העליון נגע בקלעים כדוגמת כסא הכבוד שירד מעט מתחת לעשרה טפחים מהשמים.

יתכן, שאם הענן היה בגובה מעל עשרים אמה כבר לא היה היכר ברור שיש ענן וצל, אבל בפחות מעשרים **הוכר** הייטב, כי השמש נראתה ככוכב גדול ואורו חלש (מפרשים בספר במדבר?). לכן גם צ"ל שצילתה של הסוכה מרובה מחמתה, כמו בענן הכבוד העליון שהטיל צל של ממש כאשר הוא בפחות מעשרים אמה.

עד כאן הדיון בקרא של רבה. הערת ר' זלמן פלוימדורף, כולל אור משה, אם בקיר מבוי יש קישוט גם מעל עשרים אמה אז הדבר ניכר והוא משמש כסימן לקורה. אבל בסוכה קישוט לא מועיל, כי הסיבה היא הקשר להיכר ענני כבוד.

בבלי סוכה ב

למען ידעו דרתיכם – זרקא מונה סגול, טט - ע"פ תבנית טעמים מוסיף בידיעה שענני כבוד הצלו משמש ולכן מעל עשרים אמה לא ניכר הענן העליון, כי במדבר ראו השמש ככוכב מאיר ולא השתמשו לאורה, השמש מאירה על אדם להצביע שחטא, "הוקיעם כנגד השמש" אפשר שזה מכוון לדברי **ש"ע א"ח סימן תרכה סעיף א** **בפסכת תשבו שבעת ימים** וגו' הם ענני כבוד שהקיפם בהם **לבל יכם שרב ושמש**. לכאורה משמע במחבר שצריך צלתה מרובה מחמתה כדי להיות כדוגמת ענני כבוד, **ש"ע הרב** (מביא הפסוק במלואו ... **למען ידעו דרתיכם** וגו') ודוגמא לזה צוה לנו לעשות סוכות עשויות לצל שנזכור נפלאותיו וגו' בסוכה מדובלת שאין צלתה מרובה מחמתה יש דיון (ראה **מ"ב**) ולהלכה כשירה

ויקרא אמר כג,מב:

בפסכת תשבו שבעת ימים **פל-האזרח בישראל ישבו בפסכת:**

רבה אמר (**ויקרא אמר כג,מב**) **בפסכת תשבו** – מרכא טפחא, יתור לרבות **שבעת ימים** – מונה אתנה, רבוי והגבלה (כאן רבוי הגבלים).
• יתור לרבות מיני סוכות שמתאפשרת בהם דירה אפילו ע"י הדחק בסוכה של שבעה על שבעה טפחים, **שבעת ימים** – מונה אתנה, לרבות ההגבלים, כמסקנת רבא, להגביל – למעט סוכה מעל עשרים אמה שהוא מבנה קבע, ולמעט סוכה הפחותה מעשרה טפחים. ובסוכה ב,ב נדרש גם הגבלה על סוכה בגובה עשרים אמה שיהיה בה רוחב של לפחות ארבע אמות וקצת (בין דופן דרום ובין דופן צפון).
לדעת רבא סוכה היא דווקא באופן שיש אפשרות לעשותה סוכת עראי, אפילו שעושים אותה במבנה של סוכת קבע, כי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו עראי, היינו שיעור מבנה עראי כמו סוכה, עד עשרים אמה, מעל עשרים אמה בד"כ אדם עושה (מחויב לעשות) דירתו עראי קבע, כי בשביל גובה כזה צריך דפנות קבועות וחזקות, ואפילו יבנה סוכה גבוהה בדפנות עראיות לא יצא.

על בסיס עמודי קלעי החצר שהיו מצופי נחושת, ואדניהם נחושת, אפשר אולי להבין קושיית אביי לרבא.
בבלי סוכה ב,א אמר ליה אביי לרבא אלא מעתה, עשה (לסוכתו) מחיצות ברזל וסיכך על גבן, הכי נמי דלא הוי סוכה (מחיצות חזקות בגובה של פחות מעשרים אמה יוצרות דירת קבע, וכי לא תהיה סוכה?)
- אמר ליה (רבא לאביי), הכי קאמינא לך (הכוונה בדרך כלל עושה סוכה): עד עשרים אמה, דאדם עושה דירתו עראי, כי עביד ליה דירת קבע - נמי נפיק (שבמהותו יהיה המבנה ארעי אף שנראה חזק, ומדוע אין רבא מסביר הפסוק כפשוטו ותהיה סוכה שמחיצותיה מתכת אסורה? כי יש משניות שמותרות מחיצות מכל סוג). למעלה מעשרים אמה, דאדם עושה דירתו עראי קבע, כי עביד ליה דירת עראי - נמי לא נפיק.

הוכחת רבא על מבנה ארעי היא מהמקרא **בפסכת תשבו שבעת ימים** סוכה הראויה לשבעה ימים, אף שעשויה מחמרים חזקים כהיתר במשנה.
לפחות עמודי הנחשת של הקלעים של צד מזרח בחצר המשכן התנשאו לגובה עשרים אמה. מכאן שענן הכבוד העליון היה לא פחות מגובה עשרים אמה.
הגמרא במקום אחר דנה האם המשכן היה אהל עראי או מבנה קבע. אפשר ששילוב גמרות סוכה ועירובין מצביע על הקלעים ועמודיהם ממתכת נחשת כמבנה ארעי ממתכת עד גובה עשרים אמה ומכאן ההיתר במשנה למחיצות מסוגים שונים כולל מתכת. הארעיות של הקלעי החצר ועמודי החצר מצופי הנחושת על אף היותו ממתכת מתבטאה בכך שהם צריכים למיתרים ויתדות להעמידם בכלל ובפרט ברוח מצויה.
באופן של משל עמודי החצר, עץ מצופה נחשת ועומד בשליבות בתוך אדני נחושת, והקלעים מקשרים בין שמים וארץ.